

Utvikling og miljø

KrFs alternativ

KrFs sentralstyre, 7. april 2011

Innholdsfortegnelse

1. Utvikling og miljø – påtrengende utfordringer	3
1.1 KrFs utgangspunkt	3
1.2 Samstemthet – all politikk må dra i samme retning	3
1.3 Unngå sammenblanding av ulike interesser	4
1.4 Bekjempe klimaendringer - i tillegg til fattigdomsbekjempelse	4
1.5 Et langsiktig fokus på fattigdomsbekjempelsens og utviklingslandenes premisser	5
2.0 En mer samstemt utviklingspolitikk	5
2.1 Samstemthet må være et selvsagt tema i politiske prosesser	5
2.2. Miljøvennlig og utviklingsfremmende handel	6
2.3 Økte og bedre norske investeringer i utviklingslandene	7
2.4 Kapitalflukt og skatteparadiser	8
2.5 Åpenhet og land-for-land rapportering	9
2.6 Offentlig eierskap	10
3.0 Bekjempe klimaendringer - i tillegg til fattigdomsbekjempelse	10
3.1 Felles innsats mot klimaendringene	11
3.2 Finansiering av klimatiltakene	11
3.3 Skogsatsing	12
3.4 Fornybar energi	13
4.0 Bistand til klimatilpasning	15
4.1 Retten til vann	15
4.2 Mat og landbruk	15
4.3 “Fisk for utvikling”	16
4.4 Katastrofehåndtering	17
4.5 Biomangfold	17

1. Utvikling og miljø – påtrengende utfordringer

1.1 KrFs utgangspunkt

Målet med KrFs miljø- og utviklingspolitikk er rettferdighet. En kristendemokratisk forståelse av rettferdighet tar utgangspunkt i alle menneskers ukrenkelige menneskeverd. Alle mennesker har i kraft av sitt menneskeverd en rekke universelle rettigheter, som vi finner nedfelt i FNs menneskerettighetskonvensjoner. Rettferdighet handler verken om veldedighet eller om kun å rette opp i overgrep og utbytting, men om å sørge for at alle mennesker får sine rettigheter oppfylt. Nestekjærlighetsprinsippet forplikter oss til å strekke oss langt for å sørge for at vår nestes rettigheter skal blitt oppfylt, selv om vår neste bor langt unna. Forvalteransvaret slår fast vårt ansvar for å bruke verdens ressurser på en måte som sikrer at alle jordens innbyggere, både nålevende og kommende generasjoner, skal ha det de trenger for å kunne ivareta deres grunnleggende rett til et verdig liv.

For KrF er det viktig at utviklingspolitikken har en klar fattigdomsorientering. Innsatsen må først og fremst rettes mot de fattigste landene - de som i dag ikke har fått del i den sterke økonomiske veksten som de fleste av verdens land har opplevd og det må siktes mot langsiktig utvikling. KrF mener at oppfyllelse av tusenårsmålene er en sentral del av utviklingspolitikken, og at de viktigste satsingsområdene for norsk utviklingspolitikk av denne grunn må være innen utdanning, helse, godt styresett og næringsutvikling i de fattigste landene, primært i Afrika sør for Sahara.

Samtidig er det utvilsomt at klimaendringer og det globale miljøet har stor påvirkning på fattige lands mulighet til utvikling. KrF mener en kan oppnå mange gode synergier ved å se utviklingspolitikken og klimautfordringene i sammenheng. Samtidig savner KrF et større fokus på de aller fattigste i regjeringens satsing. Verden trenger en helhetlig kamp mot fattigdom.

1.2 Samstemthet – all politikk må dra i samme retning

KrFs ideologi legger føringer for både en radikal utviklingspolitikk og en ambisiøs miljøpolitikk. Utviklingspolitikken og miljøpolitikken har det til felles at målene med politikken er umulige å nå dersom ikke også politikken som føres på andre områder trekker i samme retning. På utviklingsområdet er bistand kun et lite – men viktig – bidrag i arbeidet for langsiktig fattigdomsbekjempelse. Andre deler av industrilandenes politikk har ofte mye større konsekvenser for fattige lands utvikling, og bistanden blir fort til liten nytte dersom disse politikkområdene virker i gal retning. På samme måte får miljøverndepartementets tiltak liten betydning om ikke politikken på områder som olje- og energi, samferdsel og finans drar i samme retning.

Behovet for en samstemt politikk på utviklings- og miljøområdene ble lansert allerede under den første Bondevik-regjeringen. Den rødgrønne regjeringen fulgte opp gjennom å oppnevne Samstemthetsutvalget (2007), som la fram en rekke konkrete forslag til en mer samstemt politikk. KrF savner imidlertid konkret oppfølging på mange av de viktigste politikkområdene i utviklingspolitikken.

1.3 Unngå sammenblanding av ulike interesser

Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim har tatt til orde for å gjøre utviklingspolitikken til “en del av norsk utenrikspolitikk”. Kristelig Folkeparti ser at dette er basert på ønsket om en mer samstemt utviklingspolitikk, men er ikke enig i en slik tilnærming, særlig i en situasjon der regjeringens utenrikspolitikk blir stadig mer interessebasert. Det er viktig å skille mellom utenrikspolitikken mandat og utviklingspolitikken mandat. Norsk utenrikspolitikk skal ivareta både klart definerte norske egeninteresser, interesser som kan anses som globale fellesgoder, og utviklingslands interesser. Utviklingspolitikken mål er en verden uten fattigdom. Målet om samstemthet betyr ikke at egeninteresser, globale interesser og utviklingslands interesser kan blandes sammen på en måte som gjør at det er umulig å avgjøre hva som er hva.

For å unngå en uheldig sammenblanding, bør vi være helt klare på når politikken faktisk er utformet for å ivareta våre egeninteresser og hvilke deler av politikken som er en del av Norges ansvar for ivaretagelse av globale fellesinteresser, og ikke å kamuflere noen av disse som del av utviklingspolitikken som har som mål å bekjempe verdens fattigdom. Verken næringspolitikk for å fremme norsk handel og investeringer, norsk sikkerhetspolitikk for å bekjempe terrorisme og ustabilitet eller norsk politikk for å stanse den globale oppvarmingen må forveksles med utviklingspolitikk rettet mot å bekjempe verdens fattigdom, selv om disse målene både er legitime og ofte kan utgjøre helt nødvendig bidrag til å nå målene for utviklingspolitikken.

1.4 Bekjempe klimaendringer - i tillegg til fattigdomsbekjempelse

Målene om å stanse miljøødeleggelser og å bekjempe verdens fattigdom er gjensidig avhengige av hverandre. Klimaendringene er allerede i ferd med å forverre mange av de mest alvorlige utviklingsproblemene i verdens fattigste land. Og fattigdom gjør at mennesker i desperasjon gjør valg som bidrar til å forverre klimaendringene og andre alvorlige miljøproblemer. Politikken for å nå disse målene må derfor være samstemt og ses i sammenheng. Men det er likevel to klart atskilte forpliktelser. Mens arbeidet for å bekjempe klimaendringene er en del av Norges forpliktelse for å bidra til globale fellesinteresser, skal utviklingspolitikken handle om å bekjempe verdens fattigdom.

Klimaendringene er først og fremst industrilandenes ansvar. Det er vi som har bygget vår velstand på massive utslipp av karbondioksid. Det er derfor dypt urettferdig om våre tiltak for å kutte i disse utlippene skal gå på bekostning av våre vedtatte målsetninger om å bidra til fattigdomsbekjempelse. For å stanse klimaendringene er man imidlertid nødt til å ha utviklingslandene med på laget, og sørge for at deres økonomiske utvikling kan skje på en mer bærekraftig måte enn vår. Et viktig krav fra utviklingslandene for å gå med på å ta sin del av denne globale dugnaden, har vært at de må få friske midler til å finansiere dette arbeidet. Dette grunnleggende premisset har Regjeringen brutt ved å legge finansiering av slik innsats inn i bistandsbudsjettet og erklære at målet om å gi én prosent av norsk brutto nasjonalinntekt i bistand dermed er nådd. Dette er alvorlig. For hvis ikke en gang et så rikt land som Norge er i stand til å holde våre løfter, er det lite trolig at vi får utviklingslandene med på den globale dugnaden det vil kreve å stanse klimaendringene.

Det var KrF som i samarbeid med Høyre og Venstre i klimaforliket presset Regjeringen til å satse på bevaring av regnskog. Dette og andre bidrag til å stanse klimagassutslipp i Sør må forsterkes for å bidra til at utviklingslands økonomiske vekst skal bli så grønn som mulig. For KrF er det imidlertid

avgjørende at denne innsatsen må holdes utenfor bistandsbudsjettet og ikke gå på bekostning av Norges vedtatte mål om satsning på fattigdomsbekjempelse.

1.5 Et langsiktig fokus på fattigdomsbekjempelsens og utviklingslandenes premisser

Utviklingspolitikken må ha et langsiktig fokus med fattigdomsbekjempelse som den sentrale målsetningen og basert på de fattiges behov. Det er viktig at fokusområdene for norsk utviklingspolitikk ikke endres basert på skiftende trender, men på kunnskap og på mottakers behov.

Den rødgrønne regjeringen har en uttalt målsetning om å vektlegge klima- og miljø sterkere i norsk politikk, som også er i samsvar med en internasjonal trend. Klimaendringene forsterker mange av de viktigste utfordringene verdens fattigste land står ovenfor, og norsk bistand bør derfor bidra aktivt til *tilpasning* til den nye virkeligheten klimaendringene stiller utviklingsland overfor når det gjelder blant annet matproduksjon, tilgang til vann, spredning av sykdom og økt hyppighet av ødeleggende uvær. Dette tilsier at det tas hensyn til klima- og miljøspørsmål i utviklingspolitikken. Imidlertid mener KrF at regjeringen gir disse spørsmålene for stort fokus i forhold til andre sentrale deler av utviklingspolitikken, som utdanning, helse, godt styresett og næringsutvikling. KrF frykter at disse viktige områdene fortrenses til fordel for regjeringens omfattende fokus på klimaspørsmål i utviklingspolitikken. Det sterke fokuset på klima er heller ikke i tråd med utviklingslandenes ønsker og uttalte behov.

KrF har også merket seg at regjeringen har økt innretningen av utviklingspolitikken mot områder der Norge hevder å ha spesiell kompetanse. Det kan være viktig å benytte seg av norsk særkompetanse i utviklingsarbeidet, men KrF frykter at Norge nå er i ferd med å reversere utviklingen mot en større grad av mottakerstyring av utviklingspolitikken. En overdreven vektlegging kan føre til at skillet mot norske egeninteresser blir uklart. Vi må unngå å gjenta tidligere tiders feilgrep med å la norske næringsinteresser bli førende for utviklingspolitikken. KrF mener det må være helt grunnleggende at utviklingspolitikken bygger på lokalt eierskap. Det er utviklingslandenes egne myndigheter og befolkning som vet best hvilke behov som er viktigst for dem. Det er derfor avgjørende viktig at man styrker befolkningens evne til å uttrykke disse behovene og sørge for at myndighetene først og fremst står til ansvar overfor sin egen befolkning, og ikke bare overfor donorene.

2.0 En mer samstemt utviklingspolitikk

2.1 Samstemthet må være et selvsagt tema i politiske prosesser

En samstemt utviklingspolitikk forutsetter at man måler politikk på alle sektorer ut fra hvilket bidrag de gir til utvikling og fattigdomsbekjempelse i Sør. Bondevik II-regjeringen annonserte for snart ni år siden starten på arbeidet for en mer koherent- en samstemt - utviklingspolitikk. Det ble fulgt opp ved at den rødgrønne regjeringen oppnevnte Samstemthetsutvalget, som la fram en rekke konkrete forslag til tiltak som ville bedre samstemthet (NOU 2008:14). Så langt har det imidlertid manglet på oppfølging fra regjeringen. Knappt noen av forslagene fra Samstemthetsutvalget er gjennomført.

KrF forventer at regjeringen kommer aktivt på banen med å involvere alle departementer i arbeidet med samstemthet. I første omgang må regjeringen regelmessig levere en rapport om samstemthet som vektlegger status for hvor godt andre saksområder tilpasses utviklingspolitiske mål. God samstemthet krever langvarig arbeid og samarbeid på tvers av mange departementer. KrF mener at regjeringen må levere en årlig rapport til Stortinget om innretningen av all norsk politikk som har mulige implikasjoner av betydning for utviklingsland. Stortinget har allerede bedt om dette, men den rødgrønne regjeringen har så langt ikke fulgt opp. Rapportering på enkeltsektorer som er ukontroversielle og uten en helhetlig tilnærming er ikke tilstrekkelig. Det bør også vurderes om et uavhengig organ bør stå for denne rapporteringen.

En måte å oppnå økt samstemthet i norsk politikk er ved at det i forbindelse med nye vedtak i regjering eller storting problematiseres hvilke konsekvenser disse vil få for en samstemt utviklingspolitikk. Regjeringens utredningsinstruks gir i dag anvisning på at nye forslag til Stortinget skal inneholde en vurdering av mulige konsekvenser for bl.a. miljø, norsk næringsliv, helse, likestilling og distriktpolitikk, i saker hvor slike konsekvenser er relevante. KrF ønsker å inkludere hensynet til en samstemt norsk utviklingspolitikk i utredningsinstruksen, slik at alle politiske forslag med mulige implikasjoner av betydning for utviklingsland må rapportere på konsekvensene forslagene vil ha for disse.

Ikke alle utviklingstiltak vil være klima- og miljøvennlige, og det vil i mange tilfeller oppstå dilemmaer mellom hensynet til fattigdomsbekjempelse og hensynet til miljø. Eksempler fra de siste årene er mange, særlig knyttet til norske satsing på energi og bistandsfinansiering av kraftkilder som er lite miljøvennlige. KrF mener at slike saker må behandles enkeltvis, men at det er viktig med en grundig utredning av miljøkonsekvensene før Norge bidrar til potensielt miljøskadelige tiltak. KrF mener derfor at det bør oppstilles krav om at alle utviklingstiltak må også rapportere på miljøkonsekvens. Ikke alle utviklingsutfordringer er klimarelaterte, dermed vil heller ikke alle utviklingstiltak ha effekt på miljøet. Men det vil i noen tilfeller være en konflikt mellom miljø og utvikling. Med hensyn til denne typen problemstillinger må det derfor være full åpenhet rundt eventuelle miljø- og klimaimplikasjoner av utviklingstiltak.

- KrF mener at regjeringen årlig må rapportere til Stortinget om status for de samlede politiske sektorenes samstemthet i forhold til utviklingspolitikken.
- KrF mener at alle forslag fra regjeringen til Stortinget med implikasjoner av betydning for utviklingsland må inneholde en vurdering av forslagenes mulige konsekvenser i forhold til utviklingspolitikken.
- KrF mener at alle nye utviklingstiltak som kan ha miljøskadelige konsekvenser må utredes i forhold til miljøkonsekvensene, før disse iverksettes eller finansieres ved norsk bistand.

2.2. Miljøvennlig og utviklingsfremmende handel

Økt handel er den viktigste faktoren for å få økonomisk vekst i de fattige landene, og det er derfor en overordnet utfordring å integrere de fattigste landene bedre i verdensøkonomien. Som ledd i en helhetlig utviklingspolitikk må det legges til rette for både mer handel mellom rike land og land i sør, og lokal og regional handel mellom landene i sør. KrF mener at god forvaltning av miljøet skal legges til grunn for handels- og næringspolitikken.

Handel bidrar til verdiskaping i de landene som deltar. KrF ønsker et handelssystem der fattige land får markedsadgang, mens de samtidig kan beskytte egne markeder mot rike land. Noe av det viktigste rike land kan gjøre for å støtte opp under fattigdomsbekjempelse, er å åpne egne markeder for utviklingslandenes produkter. Det norske markedet under tollpreferansesystemet (GSP), som ble innført under den første Bondevik-regjeringen, bidrar til å gi de fattigste landene tollfri adgang til norske markeder med sine varer. KrF ønsker å styrke GSP-ordningen ytterligere. Det er i dag er tre lavinntektsland – Nigeria, Pakistan og Vietnam – som ikke får toll- og kvotefri adgang til det norske markedet GSP-ordningen. KrF mener at det bør gis toll- og kvotefri adgang for disse landene som et viktig bidrag til utvikling og vekst.

- KrF mener at Norge må støtte etablering og tilrettelegging for regionale handelssamarbeidsordninger i fattige verdensdeler og jobbe for økt lokal og regional handel i sør.
- KrF mener at Norge må jobbe aktivt i internasjonale fora for å gjøre det lettere for fattige land å få tollfri tilgang til markeder i rike land.
- KrF mener at ordningen med tollpreferanser for utviklingsland (GSP) må utvides til også å gjelde de tre gjenværende lavinntektslandene Nigeria, Pakistan og Vietnam, som i dag ikke er omfattet.
- KrF mener at Norge må støtte utredningen av en internasjonal ordning for klimamerking av produkter basert på miljøkostnadene ved produksjon og transport av produktene, for å gi forbrukere mer kunnskap for å kunne velge miljøvennlige produkter.

2.3 Økte og bedre norske investeringer i utviklingslandene

En viktig forutsetning for å få til utvikling og økonomisk bærekraftig vekst i fattige land er utenlandsinvesteringer. Norske selskaper kan gjennom etablering av virksomhet i utviklingsland eller investeringer i lokale selskaper i slike land bidra til økonomisk vekst og økt skattetilgang for utviklingslandene. Slike investeringer kan være mye viktigere enn bistand. Et eksempel er at Statoils investeringer i Angola er mange ganger større enn samlet norsk bistand til Afrika.

Et av de viktigste forslagene fra Samstemthetsutvalget var at det burde etableres et investeringsfond for å øke norske private investeringer i fattige land – ikke minst i Afrika. Tanken var å avsette midler fra Statens pensjonsfond - Utland (SPU) til slike investeringer, altså midler som kommer i tillegg til bistandsbudsjettet. KrF har fått en enstemmig utenrikskomité med på å støtte ideen, og et flertall i finanskomiteen sluttet seg til at et slikt investeringsfond "vil være riktig fra et etisk ståsted." Oppfølgingen fra regjeringens side har likevel uteblitt. KrF forventer at regjeringen nå følger opp forslaget ved etableringen av et slikt investeringsprogram. SPU forvalter i dag rundt 3100 milliarder kroner, og KrF mener at det i første omgang bør avsettes minst 10 milliarder til slike særskilte investeringer i utviklingsland. På lang sikt bør avsetningen til et slikt investeringsprogram trappes opp til én prosent av SPU.

KrF har vært en av pådriverne for at våre oljeinntekter skal forvaltes i samsvar med gode etiske normer, og KrF ønsker en fortsatt offensiv praktisering av aktivt eierskap og uttrekksmekanismene overfor selskaper som er involvert i uetisk virksomhet der det er nødvendig. I forhold til miljøfeltet mener KrF at det må være samsvar mellom den betydelige norske innsatsen for å motvirke klimaødeleggelsene og raseringen av regnskog, og hva slags selskaper vi investerer oljepengene våre i. Dagens retningslinjer for SPU tilsier at blant annet at fondet skal trekke seg ut av selskaper hvor det er en uakseptabel risiko for selskapet forårsaker "alvorlig miljøskade". I dag investerer SPU i følge

Regnskogfondet likevel 14 milliarder kroner i ulike “verstingselskaper” som på ulike måter ødelegger regnskog gjennom tømmerhogst, papirindustri, oljepalmeplantasjer, kjøttproduksjon eller olje- og gassutvinning i regnskogsområder. Det er nesten fire ganger så stort beløp som Norges samlede bidrag til skog- og miljøverntiltak over bistandsbudsjettet. KrF ønsker en strengere praktisering av de etiske retningslinjene, slik at SPU trekker ut investeringene fra virksomhet som i direkte grad bidrar til ødeleggelse av regnskog.

Når norske selskaper etablerer seg i utviklingsland er det viktig at selskapene ikke bare kan bidra til landene med vekst og penger, men også med verdier som godt styresett og respekt for demokrati og menneskerettigheter og for miljøet. Dette kan være utfordrende, særlig i land og næringssektorer hvor det over lang tid har blitt utviklet en sterk ukultur av korrupsjon. KrF mener det må være en nulltoleranse for norske offentlige investeringer som baserer seg på korrupsjon eller tolererer menneskerettighetsbrudd, og det må etableres klare etiske retningslinjer for slike investeringer.

- KrF mener at Norge i større grad bør legge til rette for private selskapers investeringer i fattige land og regioner.
- KrF mener at det ut fra Statens Pensjonsfond – Utland (SPU) må etableres et investeringsprogram for bærekraftig utvikling i fattige land, i første omgang på 10 milliarder kroner og med en langsiktig målsetning om en investeringsramme på én prosent av SPU.
- KrF mener at Statens Pensjonsfond – Utland i større grad skal trekke ut sine investeringer fra virksomhet som direkte bidrar til ødeleggelse av regnskog. Både etisk arbeid i SPU og i etikkrådet må styrkes.
- KrF mener at Norge må ha klare retningslinjer for norske offentlige investeringer i utviklingsland, som særlig forplikter til at investeringene skal være forenlig med mål om godt styresett og demokratisk kontroll over naturressursene, at selskapene bidrar til felleskapet gjennom skatt og at det ikke begås brudd på menneskerettighetene eller alvorlige miljøødeleggelse.
- KrF mener at det bør utarbeides en veileder for norske selskaper som driver virksomhet i eller opp mot utviklingsland med hjelp til hvordan virksomheten kan drives i tråd med godt styresett og et bærekraftig miljø. Innovasjon Norge må tilby veiledning og hjelp til slike selskaper når det gjelder etiske og miljøvennlige standarder.

2.4 Kapitalflukt og skatteparadis

Et stort hinder for fattigdomsbekjempelse er såkalt kapitalflukt, ved at penger flyttes over grenser illegalt for å unndra beskatning. Organisasjonen Global Financial Integrity (GFI) har anslått at den årlige strømmen av kapital som flyttes ulovlig over landegrenser (kapitalflukt) er på rundt 1,6 billioner dollar. Av dette går mellom 500 og 800 milliarder dollar ut av utviklingsland. For hver dollar som går til utviklingsland i bistand, går syv dollar til rike land i nord gjennom ulovlige kapitaltransaksjoner. Disse skatteunndragelsene skjer ved at multinasjonale selskaper feilpriser varer og tjenester eller forfalsker regnskap, slik at inntektene de oppgir i land med høye skatter blir lavest mulig. I stedet blir størst mulig av inntektene flyttet til skatteparadis hvor de betaler ingen eller en veldig lav skatt. På denne måten blir både rike og fattige land fratatt betydelige skatteinntekter.

Skatteparadisene er forbundet med svært lave sosiale og miljømessige standarder. Til tross for dette benytter både bistands- og klimaorganisasjoner og norske offentlige investeringskanaler skatteparadis som transittland for penger. Dette bidrar til å opprettholde aksepten for slike

skatteparadiser. Dette gjelder også det statlige investeringsfondet NORFUND, som benytter skatteparadiser blant annet i vannkraftinvesteringer gjennom SN Power. Det regjeringsoppnevnte kapitalfluktutvalget foreslo i 2009 at NORFUND over en treårsperiode skulle slutte å bruke skatteparadiser i sine nyinvesteringer. Regjeringen har ikke fulgt opp dette. Paradoksalt fikk NORFUND senest i statsbudsjettet for 2011 ytterligere bevilgninger til nettopp slike energiltak som vil passere gjennom skatteparadiser. KrF mener det er problematisk at norske bistandskroner og investeringer støtter opp under et system som på denne måten kan undergrave miljø og utvikling i fattige land, og ønsker at NORFUND og alle organisasjoner og selskaper som forvalter norsk bistand forbys å bruke skatteparadiser.

KrF støtter også kapitalfluktutvalgets forslag om at det utredes nærmere hvordan beskatningen av selskaper kan bli mer rettferdig ved at virksomheten beskattes der verdiskapningen skjer og ikke der hvor skatten er lavest. KrF mener dessuten at Norge bør jobbe for å få på plass en internasjonal konvensjon for å bekjempe de skadelige strukturene i skatteparadisene og støtte arbeidet med å utvikle nye internasjonale standarder for god skattepraksis gjennom OECD. En viktig premiss i dette arbeidet må være at det ved uttak av naturressurser i regi av utenlandske selskaper sørges for at vertslandet får beholde en vesentlig del av ressursbeskatningen.

- KrF mener at det må etableres retningslinjer som innebærer en kraftig innskjerping i bruken av skatteparadiser. Retningslinjene må gjøres pliktige for NORFUND og alle organisasjoner og selskaper som forvalter norsk bistand.
- KrF mener at Norge bør jobbe for internasjonale reguleringer av skatteparadisene og internasjonale retningslinjer som vil føre til en mer rettferdig beskatning av internasjonale selskaper og til at vertslandet beholder en større andel av inntektene ved uttak av naturressurser.

2.5 Åpenhet og land-for-land-rapportering

Paradoksalt nok lever to tredjedeler av verdens fattige i land som er rike på ressurser. For at lokalbefolkningen i utviklingslandene skal kunne ha demokratisk kontroll med sine myndigheters forvaltning av naturressursene og motarbeide korrupsjon er det viktig med offentlighet rundt hvor mye selskaper som utvinner ressursene i landet deres betaler i skatt. I altfor mange land kan de fremdeles ikke det. Når skattebetalingene holdes hemmelig fører dette til korrupsjon, mistillit til myndighetene og konflikt.

35 land har i løpet av de siste fem årene sluttet seg til Extractive Industries Transparency Initiative (EITI), den globale standarden som krever at skattebetalingene offentliggjøres. Norge har siden Bondevik-regjeringen hatt en lederrolle i å støtte EITI, og er i dag vertskap for det internasjonale EITI-sekretariatet. Norge har som første OECD-land også implementert EITI-standard. KrF mener at Norge aktivt må oppfordre andre land – både i OECD og i sør – til å følge Norges eksempel og implementere EITI-standard.

At enkeltland implementerer EITI-standard er imidlertid ikke tilstrekkelig for å sikre nødvendig åpenhet. KrF mener at det må gjøres grep for å sikre at multinasjonale selskaper i større grad offentliggjør skatteinformasjon. Selskaper som opererer i flere ulike land kan i dag la sine underselskaper bli beskattet hver for seg i de ulike landene hvor de driver virksomhet. I regnskapet kan hovedselskapet likevel velge å opptre som én enhet, og rapportere for samlede utenlandske

skatteutgifter uten å presisere hvilke land som det er betalt skatt til. Dette gjør det vanskelig å kontrollere både om det er foretatt ulovlige skatteunndragelser i de enkelte utviklingslandene, og å avsløre korrupsjon i utviklingslandene ved å se om regnskapsførte skatteinnbetalinger stemmer med det utviklingslandenes myndigheter har registrert å ha mottatt.

Land-for-land-rapportering er en standard der det kreves at selskapene må oppgi separate regnskap for alle land de opererer i. Denne standarden gjør det mulig å se hvor verdiskapningen finner sted og dermed hvor den bør skattlegges og samtidig motarbeide skatteunndragelse og korrupsjon. USA har vedtatt lignende lovgivning for sin gruveindustri og EU-kommisjonen vurderer for tiden om slike krav bør innføres i EU. KrF mener at Norge må bidra til økt åpenhet rundt internasjonal beskatning ved at Norge i første omgang krever at alle selskaper som er notert på Oslo børs må offentliggjøre land-for-land-regnskap med blant annet informasjon om skatteinnbetaling i de enkelte landene selskapet eller dets underselskaper har virksomhet.

- KrF mener at regjeringen bør promotere åpenhet om ressurser i dialog med andre riksrike land, og være en pådriver for at flere land, også i OECD, skal implementere EITI-standard.
- KrF mener at alle selskaper på Oslo børs må offentliggjøre land-for-land-regnskap med bl.a. skatteinformasjon, og at Norge må være en pådriver for en slik ordning internasjonalt.

2.6 Offentlig eierskap

Den norske stat er heleier eller majoritetsaksjonær i en rekke selskaper som driver omfattende virksomhet i utviklingsland. Dette gjelder både store konserner som Statoil, Norsk Hydro, Yara, Statkraft, Telenor og Kongsberg Gruppen, og mindre selskaper. Regjeringen la 1. april 2011 frem St.meld.nr. 13 (2010-2011), som omhandler statens rolle som selskapseier. KrF merker seg at heller ikke denne eierskapsmeldingen er innrettet med et klart fokus på hvordan det offentlige gjennom sine selskapers virksomhet i utviklingsland kan bidra til en samstemt utviklingspolitikk. KrF mener at Norge må bruke styringsretten i statseide selskaper til å sikre at virksomheten i disse selskapene både møter forventningene til et etisk samfunnsansvar (CSR), har nulltoleranse for korrupsjon i egen virksomhet og tar hensyn til miljøet gjennom sine investeringer. Slik kan Norge også gjennom vår næringsvirksomhet bidra til en samstemt utviklingspolitikk.

På noen områder har statlig eide selskaper allerede begynt virksomhet som har høstet internasjonal kritikk for manglende hensyn til miljø og utvikling. Et eksempel er Statoils oljesandvirksomhet i Canada, som har en svært dårlig miljøprofil. Statoils virksomhet er problematisk fordi den bryter med de signalene som Norge sender ut til utviklingsland og partnere i utviklingssamarbeidet om fokus på miljøvennlig drift, og står også i skarp kontrast til Norges innsats for å forebygge klimaødeleggelser. KrF forventer at Norge bruker sitt eierskap i Statoil til å stanse dette prosjektet.

- KrF mener at Norge må ha et aktivt eierskap av statlig eide selskaper, og sørge for at slike selskaper driver etisk forsvarlig, ikke bidrar til korrupsjon og ivaretar miljøhensyn i sin virksomhet.
- KrF mener at Norge må sørge for at Statoil trekker seg ut av det miljø- og klimafiendtlige oljesandprosjektet i Canada.

3.0 Bekjempe klimaendringer - i tillegg til fattigdomsbekjempelse

3.1 Felles innsats mot klimaendringene

Utvikling og miljø henger nøye sammen. Globale klima- og miljøproblemer bremser utviklingen og legger hindringer for fattigdomsbekjempende tiltak. Klimaendringer fører til hetebølger, flom og ørkenspredning, ødelegger landbruk og bosettinger, skaper sult og manglende grobunn for vekst. Samtidig kan fattigdom bidra til klimaødeleggelser. I desperat fattigdom ivaretas ikke nødvendige miljøhensyn. Regnskog hugges ned for å skaffe brensel, sårbare dyre- og fiskebestander overbeskattes, det åpnes for høyforurensende industri, kraftverk og gruvedrift fremfor mer miljøvennlige alternativer. Klimaendringer fører til mangel på rent drikkevann, og til at barn ikke får utdanning.

FNs klimatoppmøte i København i 2009 resulterte i en internasjonal enighet om at verden må unngå en global oppvarming på mer enn 2 grader Celsius. FNs klimapanel har anslått at for å klare å nå dette målet må verdens rike land kutte klimagassutslippene med mellom 25 og 40 prosent innen 2020, i tillegg til at de fattige landene må foreta en vesentlig reduksjon i den forventede utslippsveksten. Industrilandenes varslede kutt er på mindre enn 20 prosent, langt fra tilstrekkelig for å oppfylle målet i København-avtalen. KrF mener at målet om et tak på oppvarming på 2 grader Celsius må holdes og at Norge må være en pådriver internasjonalt for å forplikte både våre partnere i vesten og i sør til å overholde sine forpliktelser. Norge må innen 2020 slippe ut mindre enn 35 millioner tonn CO₂-ekvivalenter, og kutte utslippene med 30 prosent i forhold til 1990-nivå. Samtidig må Norge jobbe internasjonalt for å få på plass avtaler som forplikter rike land til å stille krav til forurensende industri og bilindustrien om utfasing av fossilt drivstoff.

- KrF mener at Norge må være villig til å redusere våre egne utslipp med 30 prosent fra 1990-nivå innen 2020, og samtidig være villig til å påta oss å finansiere utslippsreducerende tiltak i utviklingsland, som tiltak i industri- og energiproduksjon og bevaring av regnskog, i tillegg til omfattende tilpasningstiltak for fattige og sårbare land.
- KrF mener at Norge må være en pådriver for internasjonale avtaler som setter et punktum for produksjon av biler basert på fossilt drivstoff innen 2020, eller andre teknologiorienterte avtaler med tilsvarende ambisjonsnivå.

3.2 Finansiering av klimatiltakene

KrF har gjennom det tverrpolitiske klimaforliket i 2008 fått gjennomslag for at Norge skal ha et forpliktende mål om karbonnøytralitet senest i 2030. For å klare dette målet må vi enten redusere våre utslipp eller kompensere for økte utslipp ved klimatiltak som tilsvarer de økte utslippene. På grunn av økte norske utslipp satser regjeringen stort på kompensere klimatiltak. I statsbudsjettet for 2011 er det satt av ca. 2,2 milliarder kroner til klima- og skogtiltak, og det er gitt fullmakt til å bruke 3,5 milliarder kroner dersom dette er praktisk mulig.

Regjeringen tar i dag disse pengene fra bistandsbudsjettet, noe som innebærer at opp mot 13 % av bistandsbudsjettet kan bli brukt på slike formål. KrF mener dette er blir feil i forhold til formålet med utgiftene. Hovedformålet med tiltak som skal bistandsfinansieres må være sosial og økonomisk utvikling i fattige utviklingsland. Dette er også kjernen i det krav OECDs utviklingskomite stiller for at bevilgninger skal kunne klassifiseres som offentlig utviklingsbistand (ODA) i internasjonal statistikk. Det bør derfor gjøres et skarpt skille mellom tiltak som etter sitt formål skal være

fattigdomsbekjempende, bistanden, og tiltak som Norge gjør for ut fra våre egne interesser og for å muliggjøre vår høye forurensning i Norge. Disse utgiftene må komme *addisjonelt* – i tillegg til – vår innsats mot fattigdom i bistandsbudsjettet og må ikke gå på bekostning av bistand rettet mot fattigdomsbekjempelse. Det må ikke bli slik at rike land lar bistandsbudsjettene bli salderingsposten når nye tiltak for å redde klodens klima nå krever mer og mer penger. KrF viser til at utgiftene skyldes Norges utslipp, og det er derfor også vårt ansvar å betale det som det vil koste å nå våre klimamål. De fattige i sør må ikke få denne regningen også.

Utstrakt handel med klimakvoter mellom industriland som har påtatt seg utslippsforpliktelser og utviklingsland som ikke har det undergraver legitimiteten og effektiviteten i kvotesystemet. Handel med såkalte kvoter under den grønne utviklingsmekanismen, “Clean Development Mechanism” (CDM), i Kyoto-protokollen bør være et supplement til innenlands klimatiltak i industrilandene, ikke en erstatning. CDM-kvoter gir ingen garanti for reduserte globale klimagassutslipp så lenge tiltakene utføres i land uten utslippsforpliktelser. Norge bør gå imot utvidelse av CDM-ordningen inntil alle land har påtatt seg utslippsforpliktelser, og inntil utslippsmålene står i forhold til anbefalingene fra FNs klimapanel. Regnskogbevaring bør ikke inkluderes i kvotesystemet.

Det er dessuten nødvendig å finne nye metoder for å finansiere økt innsats i bekjempelsen av både fattigdoms- og klimakrisen, og KrF har blant annet foreslått at Norge må samarbeide med andre land om å innføre en skatt på finansielle tjenester for dette formålet, i tråd med anbefalingene fra Det internasjonale pengefondet (IMF).

- KrF mener at kjøp av klimakvoter og klimatiltak, som for eksempel bevaring av regnskog, ikke skal finansieres over bistandsbudsjettet.
- KrF mener at Norge må jobbe internasjonalt for å få innført en skatt på finansielle tjenester som kan bidra til å finansiere bekjempelsen av den globale fattigdoms- og klimakrisen.
- KrF mener at det bør utredes en internasjonal skatt på handel med fossile brensler, for å finansiere klimatilpasningstiltak og for å gi et økt incentiv til å redusere bruken av slike forurensende energikilder.
- KrF mener at Norge bør gå mot utvidelser av CDM-ordningen inntil alle land har påtatt seg utslippsforpliktelser, og inntil utslippsmålene står i forhold til anbefalingene fra FNs klimapanel.

3.3 Skogsatsing

En viktig del i den norske satsingen for klimatilpasning er FNs program for “Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation” (REDD), som bygger på et samarbeid mellom FNs utviklingsprogram(UNDP), miljøprogram (UNEP), og mat – og landbruksorganisasjon (FAO). Hensikten er å ta i bruk disse FN-organisasjonenes ekspertise på en helhetlig og koordinert måte for å redusere de klimagassutslippene som følger av avskoging og skogforringelsen i utviklingsland. REDD-programmet skal bistå utviklingsland i å utvikle nasjonale strategier for å redusere avskoging og skogforringelse, slik at landene kan delta i et fremtidig regime der reduserte utslipp fra skogsektoren kompenseres under den internasjonale klimaavtalen.

Et viktig fokus i den norske skogsatsingen har vært at landene hvor det satses på bevaring av regnskog skal utvikle egne nasjonale planer for skogbevaring, der alle årsaker til avskoging må vurderes og håndteres. KrF mener at dette er et riktig fokus, som har bidratt til å bringe REDD-diskusjonene bort fra enkeltprosjekter og over til nasjonal skogpolitikk i de enkelte landene. Det er

videre viktig at urfolk og lokalsamfunn som lever i eller ved regnskogen blir hørt og får ta del i tiltakene for å bevare regnskogen.

- KrF mener at Norge må arbeide for sikker finansiering av REDD, slik at dette initiativet ikke er avhengig av et utslippskvotemarked.
- KrF mener at REDD-satsingen i større grad skal rettes inn mot å bevare av naturskog og naturressurser samt lokal utvikling enn det som er tilfelle i dag. Skogsatsingen må måles samlet på CO2-effekt, innvirkning på biologisk mangfold og utviklingseffekt for urfolk og lokalsamfunn.
- KrF mener at det må stilles krav til land som mottar norske klima- og skogpenger om at rettighetene til urfolk og lokalsamfunn skal respekteres og beskyttes, og at inntektene fra bevaring av skog skal komme disse gruppene til gode.

3.4 Fornybar energi

Tilgang til energi er en viktig forutsetning for at de fattigste landene kan oppnå økonomisk vekst og bli løftet ut av fattigdom. Energi er ikke bare nødvendig for å kunne drive industri og kommersiell handel, men også for den alminnelige befolkningen for å kunne få tilgang til telefoni, internett og kommunikasjonskanaler. Energertilgangen er imidlertid mangelvare i de fattigste delene av verden. For eksempel lever 74 prosent av befolkningen i Afrika sør for Sahara uten tilgang til elektrisitet. KrF mener at det internasjonalt bør bevilges ressurser til utvikling av infrastruktur og elektrisitetsnettverk for å øke tilgangen på energi. I et miljøperspektiv er utfordringen imidlertid å få denne utviklingen til å skje ved lavkarbonenergikilder, som for eksempel vannkraft, vindkraft eller solenergi fremfor billigere kilder som trekull, olje eller diesel. Med vår erfaring innen vannkraft bør Norge bidra med kapasitetsbygging innenfor utvikling av vannkraft og etablering av sentrale strømmnett i utviklingsland med topografi som ligger til rette for vannkraft.

Et rettferdig klimaregime innebærer at fattige land må sikres en mulighet til å øke sine klimagassutslipp noe ved at energiproduksjonen økes. Dette kan likevel ikke bety at det er fritt frem for fossile kraftverk i samtlige utviklingsland. En av de største utfordringene i klimakampen er å sette utviklingslandene i stand til å benytte seg av fornybare energikilder i egen utvikling og på den måten hoppe bukk over "den fossile tidsalder". Skal dette skje, må de fornybare løsningene som kan gi tilgang på energi i stor skala utvikles raskt og effektivt og gjøres konkurransedyktige i løpet av få år.

KrF mener at forskning på nye og klimavennlige energiløsninger er essensielt for å kunne sørge for en bærekraftig utvikling for fremtiden. Da det kan ventes en økonomisk vekst og et spesielt økt energibehov i utviklingslandene i årene fremover må forskningen også rettes spesielt inn mot energiløsninger som lett kan kommersialiseres og benyttes i utviklingslandene. Norge må derfor bidra til å utvikle et formelt rammeverk under FNs klimapanel som gir utviklingslandene tilgang til ny bærekraftig klimavennlig teknologi. Dessuten kan Norge bidra til å finansiere teknologioverføring innen områdene fornybar energiproduksjon og effektiv energibruk, med sikte på å utløse private investeringer i stor skala. Rammeverket som utvikles bør bidra til kompetansebygging, teknologisamarbeid og tilrettelegging for private investeringer.

Norad har i dag to sentrale energiprogrammer, "Ren Energi" og "Olje for utvikling". "Olje for utvikling" har som formål å overføre norske erfaringer innen petroleumsforvaltning slik at olje og gassforekomster kan føre til varig reduksjon av fattigdom i utviklingslandene, og til at utvinning av ressursene skjer på en miljømessig forsvarlig måte. Tiltak i "Olje for utvikling"-programmet er blant

annet assistanse til å utvikle lover og forskrifter for petroleumssektoren, teknisk kunnskapsoverføring, bevisstgjøring om miljøkonsekvenser, inntektsforvaltning som prinsipper som transparens og likhet for loven. "Ren energi"-programmet fokuserer på tiltak som landsbyelektrifisering med sol og mer effektive vedovner i tillegg til større tiltak som utbygging av vannkraft, vindparker og solparker for produksjon av kraft til nett i utviklingsland. Programmet har et regionalt fokus på Afrika sør for Sahara.

KrF mener at "Olje for utvikling"- og "Ren Energi"-programmene må videreutvikles og styrkes for å kunne bidra i enda større grad i det samlede utviklingsarbeidet. Innenfor "Ren Energi"-programmet mener KrF at støtte til helhetlige energiløsninger må prioriteres. Ikke minst må Norge støtte grundige behov- og konsekvensanalyser, utredning av ulike alternativer og måling av miljø- og klima- og menneskerettighetskonsekvensene for energiltak som planlegges, samt helhetlig utviklingseffekt. KrF mener at det bør satses på små og mellomstore prosjekter innenfor fornybar energi bør da disse i særlig grad bidrar til redusert fattigdom. KrF støtter videre en videreutvikling av "Olje for utvikling"-programmet også rettet mot nye land og hvor åpenhet om finanstransaksjoner og tiltak mot korrupsjon blir fremhevet. Det bør stimuleres til at utviklingsland som deltar i "Olje-for-Utvikling"-samarbeid implementerer Extractive Industries Transparency Initiative (EITI)-standarden.

I tillegg til satsing på utvikling av sentrale strømmnett mener KrF at det også i større grad bør satses på å utvikle alternative fyringskilder for privathusholdninger fremfor tre eller trekull. I de minst utviklede landene bruker 89 prosent av befolkningen tre eller trekull som energikilde i matlaging. WHO regner med at innendørs fyring med treprodukter og annet avfall forårsaker ca. to millioner dødsfall årlig, hvorav 44 prosent er barn, og kvinner rammes langt hardere enn menn. Derfor vil alternative energibærere også kunne redde mange liv og bedre mødre helse i fattige land, og ikke minst frigjøre tid som ellers ville gått med til sinking av ved; tid som kan brukes til bl.a. skolegang. Miljøvennlige alternative fyringskilder vil også bidra til å redusere avskoging og mindre klimaødeleggelser.

- KrF mener at Norge bør støtte etableringen av et formelt rammeverk under FNs klimapanel som gjør det mulig for utviklingslandene å ta i bruk ny klimavennlig teknologi.
- KrF mener at Norge bør investere i forskning, utvikling og kommersialisering av fornybare energiløsninger som er tilpasset konteksten i utviklingslandene.
- KrF mener at man ved energiprosjekter i utviklingsland må forvente de samme krav til konsekvensutredninger som ved tilsvarende prosjekter i Norge.
- KrF mener at "Ren Energi"-programmet må videreutvikles og rettes inn mot helhetlige energiløsninger og mot små- og mellomstore prosjekter.
- KrF mener at "Olje for utvikling"-programmet må styrkes og utvides til å omfatte flere land, samtidig som samarbeidslandene stimuleres til å implementere EITI-standard.
- KrF mener at Norge må støtte og legge til rette for forskning på alternative fyringskilder for privathusholdninger i fattige land.

4.0 Bistand til klimatilpasning

4.1 Retten til vann

FNs menneskerettighetsråd (UNCHR) fastslo den 30. september 2010 at retten til vann og tilfredsstillende sanitære forhold må anses som en menneskerettighet. I dag mangler én av syv mennesker i verden – eller til sammen 884 millioner mennesker – tilgang til rent drikkevann, i følge FNs barnefond (UNICEF). To av fem mennesker mangler tilgang til forsvarlige sanitære forhold. De som rammes hardest er de aller fattigste, og ofte kvinner og barn. Mangelen på drikkevann og tilfredsstillende sanitærforhold er dermed en av de mest utstrakte menneskerettighetsbruddene i verden.

Klimaendringene og temperaturøkninger som følger med disse vil trolig forverre levevilkårene til ytterligere millioner av mennesker i utviklingsland ved at vanntilgangen deres kan bli enda mer usikker og uforutsigbar, og ved at flere får sykdommer som malaria, diaré og lungebetennelse. Diaré, som er en av de viktigste årsakene til at barn dør, skyldes blant annet at urent vann drikkes eller brukes i matlaging. Endring av klimaet fører til at malaria vil spres til nye områder. I overkant av åtte millioner barn dør hvert år allerede nå av disse sykdommene.

KrF vil ha en rettighetsbasert tilnærming til vann i norsk bistand, og ønsker å bidra til sterkere målbar satsing på vann og tilfredsstillende sanitære forhold globalt. Gjennom bistandsbudsjettet må Norge opprettholde satsingen for å nå målsetningen om å halvere andelen av verdens befolkning uten tilgang til rent drikkevann innen 2015 i tusenårsmål nr. 7. Bistand alene er imidlertid ikke nok. Lokalbefolkningen i fattige land må selv settes i stand til å kreve at sine lokale og nasjonale myndigheter bevilger penger og prioriterer tilgang til rent drikkevann og sanitæranlegg. For å kunne kreve denne rettigheten trengs en institusjonell styrking – globalt, nasjonalt og lokalt.

Norge har sluttet seg til FN-konvensjonen om økonomiske, kulturelle og sosiale rettigheter, som blant annet omhandler retten til vann. FNs generalforsamling vedtok den 10. desember 2008 en tilleggsprotokoll om etableringen av klageordning for brudd på konvensjonen. Den rødgrønne regjeringen har ikke villet signere denne tilleggsprotokollen eller be Stortinget ratifisere denne. KrF mener at Norge må slutte seg til tilleggsprotokollen så snart som mulig. Ved ikke å gjøre dette sender Norge ut et meget dårlig signal til andre land om unndragelse av håndhevelsen av viktige menneskerettigheter.

- KrF mener at Norge må ratifisere tilleggsprotokollen til FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, slik at brudd på retten til vann kan prøves internasjonalt.
- KrF mener at norsk vann- og sanitærbistand bør gjennomgås for å kartlegge i hvilken grad den oppfyller øvrige kriterier for norsk bistand, og identifisere de mest effektive kanalene for bistanden samt hvordan tiltakene kan bli mer målbare.

4.2 Mat og landbruk

Store deler av verdens fattige bor på landsbygda og lever i stor grad direkte av naturen, og er særlig sårbare for klimaendringer. Mange steder er landbruk det sentrale livsgrunnlaget for befolkningen, og konsekvenser av klimaendringene, som forurenset drikkevann, økt ekstremvær og endret lokalt dyre- og planteliv vil berøre disse menneskene i stor grad. Klimaendringene vil føre til at landbruket må tilpasses nye forhold, noe som er utfordrende på grunn av mangel på kapital og kreditt for anskaffelse av nye, tilpassede kornsorter. KrF mener at Norge må bidra internasjonalt til at

landbruket i fattige land må styrkes på disse landenes premisser. Dette innebærer at omlegging til verken storskala industrilandbruk eller mindre produksjonsenheter er løsningen. En må først og fremst utnytte potensialet i eksisterende produksjon.

Utvikling og miljø henger tett sammen innen landbruk. Økt intensivering og vekst i landbruksproduksjonen kan føre til overforbruk av irrigasjonsvann, økt erosjon og vannforurensning fra et mekanisert landbruk. Derfor er ny teknologi, sammen med ny kunnskap og bedre kunnskapsformidling om sammenhengene mellom utvikling og miljø, nødvendig for å skape en bærekraftig utvikling og sørge for nødvendig klimatilpasning.

På grunn av viktigheten ny teknologi og kunnskap har for utviklingen innen denne sektoren må Norge prioritere forskning innen landbrukssektoren. I tillegg til å være en aktiv forskernasjon som bidrar til bedre matproduksjon på verdensbasis gjennom ny kunnskap, må vi fortsette å støtte internasjonal forskning rettet direkte mot forholdene i utviklingslandene, blant annet gjennom den rådgivende gruppen for internasjonal landbruksforskning (CGIAR). Forskningen bør særlig vektlegge Afrikas behov for økt produktivitet og bærekraftig ressursutnytting. Kvinner har en sentral stilling i jordbruket i mange utviklingsland og forskning og tiltak for å fremme deres rolle må også prioriteres.

KrF mener at Norge bør jobbe internasjonalt for opprettelsen av en finansieringsordning rettet mot de minst utviklede landene (MUL-landene) med målsetning å stimulere til innovative tiltak for å øke matsikkerhet og lokal sysselsetning og støtte pionertiltak for utvikling og overføring av bærekraftig teknologi.

Selv om stadig bedre landbruksmetoder kan føre til økt matproduksjon og en større matsikkerhet vil klimaendringene føre til matkriser for enkeltfamilier så vel som hele grupper. Man bør derfor styrke sosiale sikkerhetsnett som kan sikre at fattige familier kan kjøpe mat i tøffe tider. Disse ordningene må knyttes til familienes og barnas tilgang til mat, helsetjenester og utdanning.

- KrF mener at Norge bør støtte internasjonal landbruksforskning rettet direkte mot forholdene i utviklingslandene.
- KrF mener at Norge bør støtte opprettelsen av en internasjonal finansieringsordning for matsikkerhetstiltak og utprøving av ny landbruksteknologi i de minst utviklede landene (MUL).
- KrF mener at Norge bør støtte tiltak i utviklingsland som sikrer mennesker i landbruksdistrikter tilgang på mat også i tiden hvor avlingen slår feil.

4.3 “Fisk for utvikling”

Fiskeressurser er viktig livsgrunnlag for store kystbefolkninger i mange fattige land, men er flere steder dårlig forvaltet. To tredjedeler av verdenshavens fiskebestander er alvorlig overbeskattet, i følge FNs ekspertgruppe for havmiljø (GESAMP). Overfiske og utkast er noen av de største truslene mot verdens fiskebestander.

KrF støtter et initiativ fra WWF Norge om at det i større grad bør satses på bedre fiskeriforvaltning i utviklingsland. Norge er verdensledende i bærekraftig forvaltning av kommersielle fiskerier og kan bidra med kapasitetsbygging i forhold til bedre fiskeriforvaltning i utviklingslandene, etter mønster av “Olje for utvikling”-initiativet. Fiskeriforvaltningen må bygge på gode rettighetssystemer, utviklet i

nært samarbeid med lokalbefolkningen, og med hensyn til lokal matsikkerhet. Overfiske og ødeleggende fiskemetoder som bunntråling må avskaffes.

- KrF mener at det bør etableres et nytt utviklingsprogram, "Fisk for utvikling", for bistå utviklingsland til å bedre fiskeriforvaltningen, etter modell av "Olje for utvikling".
- KrF mener at Norge må fortsette å jobbe for et internasjonalt forbud mot bunntråling og andre ødeleggende fiskemetoder.

4.4 Katastrofehandtering

Både de globale klimaendringene og lokale miljøødeleggelser har gjort at mange land og områder i verden har blitt mer sårbare for naturkatastrofer som følge av ekstremvær. Orkaner, tørke og flom ramme verdens fattigste hardest, og kan utslette positiv økonomisk og sosial utvikling i løpet av kort tid. For å forhindre dette er det viktig at det investeres i forebygging i stedet for å vente til katastrofen er et faktum. I følge utregninger gjort av FN vil man for hver krone som investeres i forebygging kunne redusere tapene ved naturkatastrofer med sju kroner. Samtidig må det være tilgjengelig kapasitet til for å respondere med humanitær hjelp for å minimere konsekvensene av de katastrofene vi ikke klarer å forhindre.

En hovedstrategi for å forhindre naturkatastrofer, er å satse på opplæring av befolkningen i utsatte land i katastrofehandtering. Opplæringen bør særlig rettes mot barn og unge for å redusere denne gruppens sårbarhet mot katastrofer og fordi barn og unge erfaringsmessig kan være effektive endringsagenter i sine lokalsamfunn ved å spre kunnskapen. Kunnskap om hvordan man kan begrense omfanget og skadene av klimaendringer må derfor inkluderes i utdanningspolitikken. Hyogo-rammeverket for FNs håndtering av katastrofeforebygging løfter fram utdanning og kunnskap som en hovedprioritet. Foreløpig har det imidlertid vært svært lite systematisk oppfølging av å styrke utdanningen av barn og unge i håndtering av klimarelaterte katastrofer.

Det er avgjørende å sikre at viktige institusjoner som skoler og helsetjenester er forberedt på hvordan de skal takle naturkatastrofer slik at de kan redusere sin sårbarhet mest mulig, og at de hurtig kan settes i stand igjen etter at katastrofer har inntruffet. Barn må så snart som mulig kunne komme i gang igjen med sin skolegang, og skadede må kunne få nødvendig hjelp raskest mulig. Det er også viktig at man prioriterer tiltak for å beskytte de mest sårbare i etterkant av en katastrofe, som ofte er barn og kvinner.

- KrF mener at Norge gjennom fortsatt satsing på bistand til utdanning av barn og unge må bidra til opplæring i håndtering og forebygging av naturkatastrofer overfor denne gruppen.
- KrF mener at det innenfor den norske innsatsen for forebygging av naturkatastrofer særlig må satses på sikring av lokale primærhelsetjenester og sykehus.
- KrF mener at Norge må støtte utviklingsland i å sikre særlige sårbare grupper, som kvinner og barn essensielle helsetjenester under og etter naturkatastrofer.

4.5 Biomangfold

Hvert døgn utryddes 10-100 arter av planter, dyr eller insekter, og Direktoratet for naturforvaltning (DN) hevder at innen 25 år kan så mye som ti prosent av artene på jorden være utryddet. For snart ti år siden signerte Norge konvensjonen om biologisk mangfold (CBD) som fastslo målsetningen om

stansing av tapet av biologisk mangfold i verden innen 2010. Dette målet ble ikke nådd og forskning viser at artstapet fortsetter med uforminsket hastighet. Årsakene til artstapet er mange, som reduksjon av leveområder, overbeskatning, forurensning og etablering av fremmede arter. Menneskeskapte klimaendringer, eksempelvis i form av temperaturendringer, ørkenspredning og lignende, har blitt en ytterligere belastning på økosystemene, og bidrar til at artsmangfoldet svekkes. Dette krever handling. FN har erklært tiåret fra 2011 til 2020 som biomangfoldets tiår og har appellert til verdens land om en forsterket innsats for å verne om truede arter.

KrF ønsker at Norge skal bli et foregangsland innenfor biomangfold og finansiere forskning på årsakene til artstap og hvordan flere arter bedre kan bevares. Etableringen av Svalbard Globale Frøhvelv er et eksempel på tiltak som kan bidra til å sikre biomangfoldet for fremtidige generasjoner.

KrF støtter et forslag om å etablere et eget program for bevaring av biologisk mangfold og lokalbasert forvaltning i utviklingsland, for å nå norske og internasjonale mål om å oppnå en vesentlig reduksjon i tapet av biologisk mangfold.

- KrF mener at satsingen på forskning på biologisk mangfold må økes.
- KrF mener at Norge bør støtte etableringen av et eget program for biologisk mangfold og lokalbasert artsforvaltning i utviklingsland.